

Viết Nam, tôi đã học được ý nghĩa của cảm tử "dấn thân trong bão tố"

Cách đây mười năm, trước khi đến Việt Nam, tôi không biết vẽ gì. Tôi chỉ biết vẽ bích họa và vân sam. Để đóng một cái đinh vào thân gỗ chắc như hai loại gỗ này, bạn chỉ cần đặt đinh đúng vị trí, với một góc thích hợp, gõ nhẹ nó giữa ngón cái và ngón trỏ và đóng bằng một nhát búa duy nhất. Thật thú vị khi cảm nhận chiếc đinh đâm thẳng vào thớ gỗ. Vô tình thay, nhát búa thứ hai sẽ gõ nhẹ chiếc đinh vào thớ gỗ mãi mãi. Tuy nhiên, ở Việt Nam, tôi lại được biết về các loại gỗ mới, cứng như thép. Để đóng một cái đinh lên chúng, bạn cần phải đập hết lần này đến lần khác mà vẫn khó nhận thấy sự dịch chuyển. Một nhát búa chỉ làm nó nhích vào thớ gỗ ít hơn một milimet, và mọi lần đập lại là một lần chiếc đinh có nguy cơ bị quăn đi. Ở Việt Nam, tôi đã học được ý nghĩa của cảm tử "dấn thân trong bão tố".

Cách đây vài năm, tôi có vinh dự rất lớn khi được gặp Đại tướng Võ Nguyên Giáp. Sẽ dĩ có cuộc gặp này là do ông đã nghe về những hoạt động của tôi nhằm thúc đẩy sự phát triển giáo dục và đào tạo tại Việt Nam. Đó là một cuộc gặp gỡ giữa hai sự kiện. Ông đã nắm tay tôi và nói rằng đi học Việt Nam cần một cuộc cách mạng, anh hãy tiếp tục đấu tranh. Tôi không bao giờ quên điều đó. Đây là lý do tại sao tôi đang ý viết thêm vài dòng về đi học và nghiên cứu ở Việt Nam mặc dù tôi tin rằng tất cả những điều cần phải nói đã được nói và chúng đã được lặp đi lặp lại nhiều lần, và những gì chúng ta cần bây giờ không phải là nói nữa mà là hành động. Hy vọng thêm một nhát búa nữa sẽ không hại gì và chiếc đinh sẽ không bị quăn.

Tôi vẽ những chiếc sơ đồ nhỏ nhất của tập chí "Việt Nam học" từng ngày và bạn đáng kính Hữu Ngọc. Số này bắt đầu bằng hai bài viết về giáo dục Việt Nam của Đại tướng Võ Nguyên Giáp và của

GS Hoàng Tåy. Hä đã nói tät cä nhäng điäu cän phäi nói, nhäng điäu hä đã nói nhiäu năm nay, không cän phäi thêm điäu gì vào đó näa. Tuy nhiên, chiếc đinh vän cä nguyên đäy. Chúng ta cän mät chiếc búa lùn hùn.

Mäi đây mät nä phóng viên trä cäa báo Tuäi Trä đã phäng vän tôi. Cô muän gäp tôi vì nghe nói tôi có mät sä ý täng vä cäi cách giáo däc ở Viät Nam. Tôi giäi thích väi cô äy räng tôi không phäi là ngäng i đäa ra ý täng ban đäu, đó không phäi là ý täng cäa riêng tôi mà bät cä ai có mät chút kinh nghiäm väi giáo däc đäi häc và nghiän cäu cũng sä nói nhäng điäu tôi đã nói và đó là nhäng điäu đã đäc nói đän nhiäu năm nay bäi rät nhiäu ngäng i Viät có kinh nghiäm, có năng läc và hiäu biät hän tôi và räng đã đän lúc phäi läng nghe hä. Không ngäng i nào điäc hän ngäng i không muän nghe, không ngäng i nào mù hän ngäng i không muän nhìn. Chúng ta cän mät chiếc búa lùn hùn.

Thät väy, không khó đä có thä xác đänh đäc nhäng cái cän phäi thay đäi. Đó không phäi là vän đä vä quan điäm mà là vän đä vä läng tri và sä trung thäc, vän đä vä tính nghiäm ngät cäa tri thäc và đäo đäc. Hãy cùng xem läi nhäng điäm chính mà Täng Giäp và Giáo sä Hoàng Tåy đã đä cäp và điän đät nhäng điäm đó mät cách ngän gän. Nhäng gì hä nói có thä đäc tóm läc läi thành bän câu: chúng ta phäi đäng viäc nói mät đäng, làm mät näo; chúng ta phäi khôäi phäc läi phäm giá cho giäi trí thäc và häc giä ; chúng ta phäi có kä hoäch rõ ràng cho nghiän cäu và giáo däc cho täng lai; chúng ta phäi chäm đät nän chäy máu chät xám.

Nhiäu gia đänh Viät Nam đã tiêu tän rät nhiäu tiän cäa đä gäi con cái đi du häc. Các träng đäi häc Viät Nam hiän đang trä thành nhäng phòng chä cho các träng đäi häc näc ngoäi. Nhäng khoän tiän nhä väy đã có thä dùng đä đäu tä tät hän nhiäu vào viäc cäi thiän chät läng các cäs sä đäo täo và nghiän cäu trong näc.

Chúng ta chäa nä läc trong viäc khuyän khích các sinh viên Viät Nam tài năng häc täp ở näc ngoäi quay trä vä phäc vä đät näc. Không nên chä đän khi hä nhän đäc huy chäng Fields hay giäi Nobel mäi nhän ra tài năng cäa hä. Cän phäi nói cho hä biät träc khi đi häc näc ngoäi räng đät näc này cän hä và hä chính là täng lai cäa đät näc. Nhäng sinh viên đó phäi đäc biät träc khi đi du häc vä nhäng kä hoäch, chính sách cäa nhà näc đäc soän thäo liên quan täi lĩnh väc cäa hä, đä hä biät hä có thä trông đäi đäc nhäng gì khi quay trä vä. Chúng ta nên theo dõi quá trình häc täp và công tác cäa nhäng sinh viên đó trong thäi gian ở näc ngoäi, đä hä không cäm thäy bä đät näc bä räi mà ngäc läi đät näc quan tâm đän hä. Khi trä vä, hä cän nhän đäc sä trä giúp đä xây däng nên mät đäi ngũ xung quanh mình và sä đäng hiäu quä nhät nhäng kiän thäc và kä năng mà hä đã tiäp thu đäc ở näc ngoäi.

Chúng ta cần có chính sách rõ ràng về các vấn đề giáo dục để học và nghiên cứu. Chính sách đó cần phải được phân bổ ngân quỹ, tức là cần có một ngân sách để có thể hành động theo đúng hướng và thực hiện. Ngày nay, hầu hết các sinh viên giỏi đều theo học các ngành kinh tế. Kinh tế là khoa học của việc tổ chức ra tiền bạc. Chúng ta có chính sách riêng Việt Nam cần như nhà kinh tế để làm như vậy không? Phải chăng chúng ta không cần tài năng của họ để phát triển các lĩnh vực quan trọng khác hay sao? Điều này gây cho tôi một câu chuyện đã từng nghe. Chuyện xảy ra ở một vùng quê của châu Âu bé đã bị mất đi. Các tầng lớp quý tộc và tri thức sống trong cảnh giàu sang và cách mạng xã hội của họ phát triển đến tận tận cùng, trong khi đó những người nông dân sống trong cảnh nghèo khổ và thiếu văn hóa. Các quý tộc ăn cơm trên bàn làm bằng gỗ quý, dùng đĩa bạc, bát vàng, còn những người nông dân thì ngồi trên một chiếc ghế, dùng thìa ăn trên lá chuối và ăn bạc. Sự bất bình đẳng, với những bất công rõ ràng, làm nảy ra một cuộc cách mạng, nhà vua và tri thức trở nên bị giết. Khi những người nông dân lên nắm quyền, họ mong muốn con cái của mình có được cuộc sống hạnh phúc mà họ đã bị mất đi; họ muốn chúng học cách mạng xã hội cao sang của giới quý tộc; họ cho con cái mình theo học các trường học mới và dạy cách mạng xã hội như vậy. Họ đã trở thành công nhân, họ con cháu họ nhanh chóng trở nên thông thạo những cách mạng xã hội tinh tế và phức tạp; chúng biết chính xác phải làm gì, đứng trên bàn như thế nào tùy vào tình huống. Tuy nhiên, chừng bao lâu sau, các công dân của nước này hòa nhập không còn biết thế nào là trở lại, không thể nào hiểu và rồi tất cả đều nhanh chóng chết đói trong một nạn đói khủng khiếp.

Ngay khi ta nói rằng đến năm 2020 Việt Nam sẽ đào tạo được hai triệu ngàn tiến sĩ mới. Tôi đã mất một năm để đào tạo ba triệu tiến sĩ. Thế thì, chúng ta tìm đâu ra được học sinh năm nghìn giáo sư những người có thể dành thời gian hàng ngày để dạy và đào tạo một số lượng lớn nghiên cứu sinh như vậy? Tuyên bố thực hiện một tiêu chí thách thức này cần phải giải thích về cách thức để đạt được mục tiêu đó. Tháng mười hai năm ngoái, một sinh viên của tôi đã báo với luận án tiến sĩ tại một trường đại học uy tín của Pháp. Cô ấy đã xuất sắc, nhận được đánh giá cao từ hội đồng chấm luận văn. Luận án đã được thực hiện theo bản thảo thu được ký kết từ đó giữa Việt Nam và Pháp: bản thảo thu được ghi rõ cách tiến hành thực hiện luận án để công bằng cho cả hai nước, nghiên cứu sinh dành thời gian thực hiện luận án ở Việt Nam và Pháp và sẽ nhận bằng tiến sĩ do cả hai nước cấp. Cô đã nhận được bằng của Pháp từ lâu nhưng vẫn chưa nhận được bằng của Việt Nam vì gặp phải khó khăn với những quy định nội địa có lẽ đã được soạn thảo cho những năm năm mươi của thế kỷ trước nên hoàn toàn bất hợp lý trong thế giới khoa học hiện nay. Một cách ngây thơ, tôi đã nghĩ rằng đáng lẽ để học Việt Nam phải rất vui mừng và tự hào khi có một luận án tiến sĩ thực hiện được một tác động hàng ngày với một trong các trường đại học uy tín nhất châu Âu. Nhưng không phải như vậy. Ông hiệu trưởng của trường, một người dạy hiệu trưởng mà tôi rất tôn trọng, đã làm hết sức để giới thiệu và ủng hộ, nhưng ngay cả ông, người đứng đầu học thuật phân cấp, cũng không thể thay đổi các quy tắc đã trở nên hoàn toàn không phù hợp trong bối cảnh hiện tại. Quy tắc được tổ chức để được tôn trọng khi chúng có ý nghĩa và cần phải được thay đổi khi trở nên lạc hậu. Nhưng ngay cả hiệu trưởng cũng không có đủ thẩm quyền để thay đổi quy định để làm cho chúng trở nên tốt hơn. Vậy ai là người có khả năng? Làm sao chúng ta có thể hy vọng có một trường đại học Việt Nam lọt vào top 200 trường đại học của thế giới vào năm 2020 như đã tuyên bố trong khi chúng ta thậm chí không thể sửa đổi những thói quen tồi tệ hiện tại như vậy?

Ngày nay, một sinh viên trẻ mới tốt nghiệp Đại học Kinh tế Quốc dân thường tìm được công việc có lương cao hơn so với một giáo sư đại học. Phải có điều gì đó sai trái trong việc này. Vấn đề không phải là với số tiền sinh viên đó kiếm được, nó hoàn toàn xứng đáng, mà là với tiền lương của giáo sư đại học. Họ thu được của việc đó thật là một thất bại. Trước tiên, với các giáo sư, điều đó giống như một sự xem thường, giống như nói với họ rằng đợt này các bạn không cần họ, không quan tâm với những gì họ đang làm. Như thế làm sao chúng ta có thể hy vọng họ sẽ quan tâm đến sinh viên của mình và tiếp tục lại của các em trong khi chính họ bỏ đi xem một cách thiêu tôn trọng? Thứ hai, với một lương không đủ trang trải cuộc sống gia đình, họ phải làm thêm công việc khác để có thể sống. Làm sao chúng ta có thể trông mong họ là những giáo sư tốt hay có thể làm tốt công việc nghiên cứu khi họ chỉ có thể dành một phần thời gian để theo đuổi nghĩa vụ và trách nhiệm của mình? Tất nhiên, chính phủ không có chức năng đưa họ đến có thể cho phép tăng lương một cách đột ngột, gấp năm lần hoặc cả nhiều hơn, cho các cán bộ, viên chức hoạt động trong lĩnh vực khoa học giáo dục và các công nhân viên chức hoàn toàn không tiếp xúc. Chính phủ cần xây dựng chi tiết việc tái cấu trúc nhân lực và kế hoạch nghề nghiệp, dành vị trí cho các postdoc trẻ, tạo ra chức danh mới (ví dụ "habilitation" ở Pháp, là chức danh cho phép họ tiếp tục nghiên cứu sinh, muốn xin làm giáo sư thì phải có chức danh này) như là nhiệm vụ cần được xác định một cách rõ ràng yêu cầu đối với cán bộ làm việc trong lĩnh vực học thuật.

Một điểm nữa là vấn đề đạo đức. Bất cứ ai yêu khoa học đều nhạy cảm với vấn đề đạo đức học thuật. Tính chính xác của tri thức luôn gắn liền với sự nghiêm túc về đạo đức. Trong khoa học, gian lận là tội sát. Sợ hãi hay mưu lợi, gian lận sẽ bùng phát lên, hãy nhớ rằng học giả Lyssenko. Gần đây, tại TP HCM, một giáo sư đại học đã bị phát hiện đạo văn: ông đã sao chép công trình của một người khác và gán cho một tổ chức khoa học danh tiếng và bài báo được đăng. Sự gian lận nhanh chóng bùng phát lên. Như GS Hoàng Tụy nói: "Chúng ta dạy con em mình sống thẳng thắn và ngay thẳng; chúng ta, những người lớn, phải là những tấm gương cho chúng." Có quá nhiều tham nhũng, gian lận, dối trá trong thế giới quanh ta, chúng ta phải dạy xa chúng ra khỏi các trẻ em đại học. Chúng ta phải bỏ việc cho điểm 9 và 10 cho các học sinh kém, phải ngăn chặn gian lận thi cử, phải khôi phục lại giá trị của các văn bằng. Cho dù chúng ta thích hay không, hiện nay chúng ta đã trở thành các công dân thế giới. Mạng Internet đã xóa bỏ các biên giới, các nước không thể che giấu sự thật với dân chúng của mình. Chúng ta nên tránh việc giết hại những điều không đúng sự thật cho trẻ em và học sinh sinh viên, họ không được biết che giấu và họ thu được sự làm cho họ không tin chúng ta nữa ngay cả khi chúng ta dạy họ sự thật.

Đã đến lúc dừng lại. Những gì tôi muốn nói, Đại học Võ Nguyên Giáp và Giáo sư Hoàng Tụy đã nói hay hơn rất nhiều trong các bài viết của họ. Vậy tại sao tôi cần nhắc lại những điều đó? Chỉ có một điều họ mang tính cá nhân mà tôi muốn nói thêm. Mười một năm nay, tôi đã sống ở Việt Nam và dành rất nhiều thời gian cho các sinh viên Việt Nam của mình. Những điều tôi nói ra đều xuất phát từ trái tim, vì tôi quan tâm thật sự, vì tôi mong muốn đợt này sẽ đem lại cho họ tiếp tục lại mà họ xứng đáng có được. Tôi biết rõ lịch sử gần đây của Việt Nam và nỗi đau mà đất

n c đã ph i h ng ch u m t cách phi lý trong r t nhi u năm. B t c ai bi t đi u đó đ u không th không yêu đ t n c này và mong mu n đ t n c có đ c t ng lai t i sáng h n. Tôi bi t sáu m i năm qua đã có nh h ng l n nh th nào đ n ba th h ng i Vi t Nam, nh ng v t th ng chi n tranh h n sâu đ n m c nào và kho ng cách gi a các th h r ng ch ng nào. Nh ng hi u bi t đó ch có th đ m đ n cho tôi c m giác khiêm nh ng và tôn tr ng, và nó đã ngăn tôi đ a ra nh ng phán xét và ch trích. Nh ng tôi tin ch c r ng đã đ n lúc chúng ta ph i hành đ ng, ph i t o c h i cho th h tr tham gia nhi t tình vào th i k ph c h ng trí tu c a đ t n c b ng cách thúc đ y m nh m giáo d c đ i h c và nghiên c u. Th h tr không tr i qua s áp b c thu c đ a, h không tr i qua các cu c chi n tranh, h không bi t đ n nh ng năm tháng khó khăn sau chi n tranh, h là nh ng ng i con c a Đ i M i. Chi c búa l n h n mà Vi t Nam c n đang ã trong tay h . Chúng ta đ ng b l c h i này và chúng ta hãy làm h t kh năng đ đ ng viên, giúp đ và h tr th h tr .